

Bc. Sarah Matilda Rysková: Role staroseverské literatury pro neopohanské hnutí Ásatrúarfélagid.
FHS UK, Praha 2024, 89 s. + přílohy.

Celosvětové, resp. alespoň „celozápadní“ rozšiřování novopohanských hnutí, třebaže početně stále nevelké, přirozeně vyvolává zájem výzkumníků, zvláště když jsou nejrůznější společenství tohoto typu dobře zkoumatelná prostřednictvím zúčastněného pozorování a jiných sociálněantropologických metod dostupných studentům. Ty k výzkumu alternativní religiozity, v současnosti hojně tvořené právě neopaganismy, ostatně často poutá i osobní zájem, výsledkem pak je množství kvalifikačních prací různé kvality. I když mezi ně můžeme zařadit také práci Bc. Ryskové, výše uvedené charakteristiky přeci jen výrazně překračuje. Její primární metoda není sociálněantropologická, ačkoli tyto přístupy se v práci také objevují (terénní výzkum na Islandu, provedený v angličtině), nýbrž literárně-antropologicky komparativní. Autorka zkoumala, nakolik jsou v islandském neopohanském hnutí Ásatrúarfélagid (dále jen Ásatrú) přítomné prvky staroseverských – pro jednoduchost řekneme – „předkřesťanskou religiozitu odrážejících“ písemných tradic, jakým způsobem jsou interpretovány, používány a stávají se zdrojem tradic nových. Ačkoli i vlastní přiblížení Ásatrú a jeho rituální praxe je v českém prostředí cenné, ještě významnější je právě uvedená explikace „práce s tradicemi“, založená na kvalitní znalosti původního kánonu (včetně práce s ním ve vernakulárním jazyce) a jeho komparaci s literárními i antropologickými metodami získanými poznatky o aktuálním užívání a (re-)interpretacích. Výhradu snad lze mít jen vůči autorčině jistému přeceňování vlastního materiálu, protože hned v úvodu nastíněná představa výjimečnosti „islandského křesťanství ... postaveného na pohanských základech“ (s. 12) je mylná, respektive naopak platná i pro množství dalších oblastí, Řeckem počínaje.

Vlastní práce je rozdělena na část prolegomenální, poněkud nešťastně nazvanou „teoretickou“, a část výzkumnou, opět nepříliš vhodně nazvanou „empirickou“; délka obou částí přitom odpovídá jejich významu. V „teoretické“ části diplomantka jednak odpovídajícím způsobem představila staroseverskou literaturu, na což navázala snad až příliš stručným přiblížením (moderní konstrukce) jejích náboženských obsahů, dále v hrubých rysech nastínila historii islandské religiozity, aby se v další podkapitole mohla podrobněji věnovat modernímu Ásatrú. Tento prezentační postup je logický a jistě vhodný, myslím však, že historii hnutí Ásatrú měla být věnována větší pozornost, zejména ve vztahu k dominantnímu protestantskému křesťanství. Jestliže autorka ví, že luterská církev na Islandu mezi lety 1990 a 2023 ztratila téměř třetinu obyvatel (s. 24), vzestup zájmu o Ásatrú (a další alternativy) by měl být vykládán právě v těchto souvislostech (na s. 28 se např. bez dalšího dozvídáme o sporu Ásatrú se státní církví v roce 2000). Podobně není z práce dostatečně jasné, jak se Ásatrú za půl století své existence vnitřně vyvíjelo, což se téměř určitě odrazilo v rozdílné „práci s tradicí“.

Prolegomenální část práce uzavírají kapitoly o dosavadním výzkumu tohoto fenoménu a o metodologii vlastního výzkumu diplomního. Pokud jde o studium germánského novopohanství, autorka se s kvalitní současnou literaturou zjevně seznámila v úplnosti (pominula naopak zavádějící starší práce, nejdoucí obvykle za konstataci synkretického a tudíž pro autory nezajímavého charakteru revivalistických hnutí, což je naprosto v pořádku, neboť nezkoumala dějiny výzkumu). Postrádám ovšem obecnější rozhled po dějinách religiozity vůbec a jejích moderních minoritních podob zvláště. Výsledkem je absentující širší kontext a příležitostné interpretační omyly (předreformační prolínání křesťanství s pohanstvím v lidové religiozitě, zmíněné na s. 24, nebylo ničím zvláštním; větší pozornost by si naproti tomu zasloužily romantické pokusy o nalézání a využívání [údajného] národního náboženského dědictví apod.). Podobně je tomu i v případě zvolené metodologie, resp. kombinace metod. Diplomantka provedla poměrně náročný terénní výzkum (byť můžeme diskutovat o vhodnosti jeho vedení v angličtině, stejně jako nezveřejnění přepisů a překladů rozhovorů), stejně jako výzkum literární, obojí však pouze „technicky“ (a reflexivně) popsala, aniž se

hlouběji zamýšlela nad použitou metodologií a aniž by ji teoreticky ukotvila. Přitom k moderním transformacím tradic, symbolické a sociální úloze rituálů a v neposlední řadě k religiozitě jako *chaîne de mémoire* existuje množství kvalitní literatury, která by bývala mohla být v tomto kontextu vhodně využita. Výzkumné otázky jsou následně formulovány až rituálně (s. 34), nicméně věcně a jasně.

Jádrem práce je pochopitelně její výzkumná („empirická“) část, v níž autorka nejprve obecně popsala vztah Ásatrú k staroseverské literatuře (nešťastné je jen několikrát opakované tvrzení, např. na s. 35, že s texty nakládají „nedogmaticky“ – jeho význam je jasný, ale o jaké „dogma“ by zde šlo?!), aby se pak podrobněji zabývala konstrukcí posvátného prostoru, rituálních pomůcek a praktik v podobě oběti při výročních obřadech i jinde, a při přechodových rituálech. Ve všech případech – vhodně zvolených jak vzhledem k praxi hnutí Ásatrú, tak i zvyklostem religionistické komparistiky – přitom na jedné straně využila texty, rozhovory a pozorování stávající praxe (včetně fotodokumentace nebo osobních chuťových dojmů z konzumace kýty uzené na ovčích lejnech), již komparovala s příslušnými textovými zdroji. Uvědomila si přitom jak různorodý, někdy i moderní původ příslušných tradic (např. s. 59), tak jejich vázanost na majoritní tradice křesťanské (typicky v případě pojmenování a iniciace, na předkřesťanské religiozitě zcela nezávislý je pak obřad konverze), přičemž tyto a další interpretace dále rozvinula v celkovém závěru práce. Doložila přitom staroseverský, najmě eddický původ jednotlivých prvků rituální praxe Ásatrú, při současné značné kreativitě v jejich novodobém užívání (včetně kontextuálně odlišných interpretací), čehož výsledkem je „dynamický a živý vztah mezi staroseverskými tradicemi a moderním Islandem“ (s. 85). To je na jedné straně určitě pravda (byť je to pravda tak obecná, že nelze souhlasit s autorčinými tvrzeními o islandské výjimečnosti), avšak na druhé straně je to diskutabilní, obzvláště když autorka přes vědomí změn a inovací zdůrazňuje „kulturní kontinuitu“ (s. 84). Právě zde by interpretační rovině práce výrazně pomohl hlubší teoretický základ, který – doufám – diplomantka v dalším studiu získá a svůj výzkum tak analyticky a interpretačně posílí. Již v této podobě jde však o velký kus dobře provedené práce, který zaslouží ocenění.

Z formálního hlediska mám vůči diplomní práci Bc. Ryskové několik drobnějších výhrad. Autorka ne vždy uhlídala styl a místy používá nevhodné pojmy (pro protestantský obřad iniciace používáme termín „konfirmace“, nikoli „bířmování“, jak je uvedeno na s. 65), více chyb je v bibliografii (rozdílné citační normy, chybějící místa vydání, stránkový rozsah u časopiseckých publikací apod.). Celkově jde však o drobnosti, které příliš neruší a nesnižují celkovou hodnotu práce.

* * *

Diplomní práce Bc. S. M. Ryskové *Role staroseverské literatury pro neopohanské hnutí Ásatrúarfélagid* stojí na dobře provedeném poměrně náročném výzkumu, kombinujícím několik badatelských metod literární i terénní povahy. Výsledky tohoto výzkumu byly kvalitně zpracovány a vhodným způsobem prezentovány, jsou přitom nové a významné jak samy o sobě, tak v širších souvislostech výzkumu revivalistických náboženských hnutí a jejich specifického uchopení a tvorby kulturních tradic. Z těchto důvodů diplomní práci jednoznačně **doporučuji k obhajobě** a hodnotím jako **výbornou**. Autorce bych dále doporučil pokračování a teoretické prohloubení jejího studia, jakož i časopiseckou publikaci jeho dosavadních výsledků.

V Praze dne 12. července 2024

Prof. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.